COMUNA VINGA

Denumiri:
Vinga: *Kerek Vinga, Veres Vinga, Wynga, Theresiopel*
Mailat: *Majlátfalva, Mailat*
Mănăştur: *Monostur, Monostorlaka*

Legat de epoca daco-romană, se presupune că denumirea localității Vinga derivă din latinescul *vinculum,* care înseamnă ”*legătură*” sau ”*cetate*”, iar *vinculorum* înseamnă ”*strajă*” sau *”pază*”. **Vinculum** a fost un teritoriu care a făcut legătura între vechea provincie romană Pannonia și nou formata provincie- Dacia romană. Acest toponimic ar putea fi pus în corelație cu locurile de popas sau strajă, pe care le-au organizat romanii la intervale de 20 de km, poate că și aici să fi fost un asemenea loc. Și cum de la râul Mureș până la Vinga sunt aproximativ 20 km, poate că și aici s-a aflat un loc de popas sau strajă. Dintr-o veche denumire slavă, Vinga își are originea de la **Vinica** (se citește **Vinița),** ceea ce înseamnă ”nașterea vinului”. Pe pantele dealurilor unde se cultivau vii, locul acela purta în limba slavă denumirea de **Vinograd**, numele Vingăi putând proveni din acest cuvânt care înseamnă ”*vie, loc pentru vie”.* Cu trecerea timpului, denumirile purtate de Vinga suferă schimbări lingvistice, care se regăsesc în variantele toponimice *Vincla, Wynga, Vinka, Vynga, Vinga.* În alte consemnări papale din anii 1342-1380, Vinga este cunoscută sub numele de *Vicon*, iar în anul 1403 Vinga are două nume: *Vynga Rotunda* (*Kerek Vynga*) și *Vynga Roșie* (*Vörös Vynga*).

Coordonate geografice: $46^{o}2'$ latitudine nordică şi $21^{o}14'$ longitudine estică.

Comuna Vinga este situată la marginea sudică a județului Arad și are în componență 3 sate aparținătoare: **Vinga, Mănăștur** și **Mailat**. Întrucât între satele aparținătoare există diferențe de stuctură etnică și confesională, aceste localități au și istorii diferite. Centrul administrativ al comunei este Vinga, satele Mănăștur și Mailat fiind așezate de-a lungul drumului comunal asfaltat DC98, Mînăștur fiind la 6 km iar Mailat la 9 km depărtare de Vinga. În prezent, Vinga ocupă 8013 hectare de pământ, din care 368 hectare sunt cuprinse în intravilan. La colonizarea bulgarilor în Vinga, pe vremea împărătesei Maria Tereza, hotarul Vingăi s-a întins până la râul Mureș, după cum arată o hartă întocmită de inginerul topograf Hauptmann Kayser, la data de 20 noiembrie 1744. Harta se păstrează la biserica romano-catolică din Vinga.

Istoric

Prima atestare documentară: Vinga în 1214, **Mailat** în 1819 și **Mănăștur** în 1282.

Numeroase urme arheologice atestă că în acest ținut au trăit oameni încă din preistorie, în special urmele din epoca neolitică, constând din unelte de piatră șlefuită și cioplită. Ca urmare a săpăturilor arheologice au fost descoperite: un toporaș din piatră- șelfuit și cu gaură de înmănușare, fusaiole din lut, un ciocan din piatră, fibule (agrafe metalice întrebuințate de antici pentru încheiat veșminte), vas pentru topit bronzul, ciocan de aramă cu muchii încrucișate, bardă și topor de bronz, apărătoare pentru brațe din bronz. La locul numit ”Trei Poduri” s-au descoperit un fragment de cuțit, diverse obiecte de ceramică împodobite cu incizii și onduleuri, greutăți pentru plase de pescuit, pietre pentru măcinat, pietre pentru șlefuit unelte, greutăți din piatră utilizate la țesut.

La hotarul spre Jadani (Cornești) s-a descoprit un ulcior cenușiu cu toartă, lucrat la roată, cît și un ulcior cenușiu cu două toarte. Fără să fie precizat locul, tot în hotarul Vingăi s-a descoperit și o amuletă din lemn având dimensiunea 40 pe 32 mm (pe una din fețe este gravat un bărbat apucând o femeie, iar pe cealaltă parte sunt gravate două mâini strânse). În toamna anului 1995, pe teritoriul Vingăi s-a descoperit, ocazional, o brățară de vronz, aparținând perioadei bronzului târziu (sec. XIII î. H.). Pe traseul autostrăzii Arad-Timișoara, aflat pe marginea exterioară a actualului hotar al Vingăi, spre Șagu, s-au descoperit brățări de argint, materiale ceramice de diferite tipuri, tipare pentru prelucrarea bronzului (cum sunt cele

pentru topoarele de luptă), mărgele vechi de mii de ani, morminte și locuințe aparținând epocii romane târzii.

Hotarul Vingăi este străbătut de a doua linie de valuri fortificate de pământ, numite după cercetător- valul lui Fr. Demendźin. Valul roman de apărare este o construcție militară de pământ întărită cu lemn, din loc în loc, utilizată de armatele romane mai ales, pentru a delimita și a apăra granițele Imperiului. Zona Vinga a făcut parte din puternicul centru dacic Ziridava.

După cucerirea Daciei de către romani, regiunea a luat un avânt economic important. Fragmente de ceramică romană, așa-zisa ”*terra sigillat*a”, cu ștampila legiunii a IV-a Flavia Felix, au fost descoperite în apropierea Vingăi, la Mailat, Mănăștur și Șagu. Tot din această perioadă au fost dezvelite un număr mare de monede romane, obiecte și statuete din ceramică romană, având o calitate superioară de prelucrare, ceea ce a înlesnit dezvoltarea schimburilor comerciale și apariția meșteșugurilor.

Localitatea Vinga este atestată documentar încă din 1214, când acest loc a fost domeniul (moșia) lui Csák Miklós din Komáron.După năvălirea și pustiirea tătarilor din 1241-1242, nobilii unguri își reiau domeniile spre administrare. În conscripțiile papale din 1332-1337, Vinga este amintită ca având o parohie de sine stătătoare, în anul 1333 preotul paroh Ștefan a plătit 16 banali, iar în anul 1335 a plătit nunai un grosch ca dijmă. În anul 1454, cele două așezări Vynga (Rotundă și Roșie) au fost cumpărate de către Iancu de Hunedoarapentru 2000 de florini de aur. De acum încolo, Vinga va aparține de comitatul Arad și după moartea lui Iancu de Hunedoara domeniile întinse ale acestuia au trecut în proprietatea fiului său – regele Matia Corvin- care în anul 1478 dăruiește Vinga sârbilor Nagylaki Jakšič, Ștefan și Dimitrie.

Vinga este cucerită de turci în 1552, aparținând de nahia Felnac din sangeacul Lipova. Ocupația turcească a Banatului a durat 164 de ani, perioadă în care populația părăsește locul de baștină, rămânând astfel în Vinga doar câteva case.

Noua administrație austriacă întocmește în anul 1717 o situație urbarială și în care locul numit *Vinka* figurează doar cu 9 case, care au fost și ele părăsite. Vinga a fost colonizată cu **populație bulgară,** provenită din zona orășelului Ciprovțe, situat în nord-vestul Bulgariei – urmare a înfrângerii unei răscoale de eliberare de sub jugul turcesc din anul 1688. Populația bulgară rămasă după înfrângere a fost nevoită să ia drumul pribegiei și a fost primită în Țara Românească de Constantin Brâncoveanu, care a hotărât să le acorde locuri de așezare în câteva centre din Oltenia și Muntenia. Prin diploma din 2 aprilie 1691 se confirmă și se extind privilegiile pe care le-au avut negustorii ciprovcieni de la predecesorii domnitori români. Această diplomă, tradusă și scrisă în limba germană, se păstraeză, restaurată fiind, până astăzi în biserica romano-catolică din Vinga. Uciderea mișelească a domnitorului Constantin Brâncoveanu (considerat ”tatăl” și protectorul bulgarilor ciprovcieni) și a celor 4 fii ai acestuia de către turci la Constantinopol, la 15 august 1714, i-a îndurerat pe aceștia și de accea numele martirilor brâncoveni este pomenit cu evalavie și astăzi în biserica romano-catolică din Vinga.

După războiul între turci și austrieci din anul 1716-1718, Banatul și Oltenia intră sub administrație austriacă. Coloniile bulgare continuă să se dezvolte și să se întărească, mai ales după acordarea și confirmarea unor privilegii sporite, primite de la împăratul Carol al VI-lea, la 1 octombrie 1727. Tot în această perioadă, mai precis între anii 1725-1731, au loc colonizări cu populație bulgară catolică de sorginte pavliciană din localități din sudul Dunării. Astfel că epsicopul Nikola Stanislavič, născut în anul 1694 la Craiova, devine în anul 1726 ”*administrator apostolicus*” al epsicopiilor din Nicopol și Oltenia.

După eliberarea Banatului de sub ocupația turcească, a început colonizarea provinciei cu populații străine de confesiune catolică, în special cu populație germană. Vinga a fost colonizată cu populație bulgară catolică, provenită din zona orășelului Ciprovți, populație

nevoită să își părăsească vatra străbună, urmare a eșecului răscoalei din 1688 împotriva stăpânirii otomane. Primele familii de bulgari așezate la Vinga sunt menționate în anul 1719, urmate fiind în grupuri răzlețe, în valuri succesive, în perioada imediat următoare, astfel încât în anul 1737 se estimează o colonizare masivă a acesteia. La Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale se păstrează colecția de registre de stare civilă (canonică) al Oficiului Parohial Romano-Catolic Vinga, în care este consemnată prima naștere: 18 ianuarie 1734.

Demersurile susbstanțiale făcute de delegația bulgară la autoritățile habsburgice pentru colonizare s-au soldat cu emiterea unui decret al împărătesei Maria Tereza, la 1 august 1744, prin care se conferă mari privilegii bulgarilor colonizați în Vinga. Localitatea Vinga este ridicată la rangul de oraș privilegiat în Banat, primind numele de **Theresiopolis,** în semn de prețuire pentru milostiva împărătească. Localitatea Vinga a fost declarată comunitate privilegiată, primind titlul de "*oppidum*", având și rol de tîrg, iar din anul 1744, după primirea privilegiilor imperiale, a fost ridicată la rang de oraș, primind numele de **Theresiopolis** (sau **Theresiope**l). Această diplomă imperială este conferită cu marea pecete a Mariei Tereza și e păstrată într-o casetă (cutie de bronz). De asemenea, a primit dreptul de a avea stemă proprie.

După primirea privilegiilor, orașul Vinga și-a continuat dezvoltarea în ritm ascendent a relațiilor sociale și economice, a crescut numărul locuitorilor, astfel încât spre sfârșitul secolului al XIX-lea, Vinga atinge o dezvoltare economică care-i conferă statutul de centru de plasă. De Vinga au aparținut, în total, 19 localități adiacente în administrație. În această perioadă Vinga își câștigă și o recunoaștere (faimă) europeană: are onoarea de a fi vizitată de către împărații Napolean al III-lea al Franței la 22 iunie 1868 și Franz Iosif I al Austriei la 8 mai 1872.

În 1870 primăria Vinga a decis să se amenajeze în centrul orașului un parc cu chioșc de aprovizionare. Centrul civic este completat de clădirea parohiei catolice(anul 1911) și impozanta clădire a primăriei (anul 1913) – ambele realizate în stil neogotic după planurile cunoscutului arhitect Lászlo Székely. După eliberarea Bulgariei de sub jugul turcesc, începând cu anul 1888, multe familii bulgare din Vinga s-au reîntors în țara străbună, întemeind satul Asenovo din regiunea Plevna. Cu această ocazie a plecat și cunoscutul învățător, poet popular și rapsod, Ilie Karabenčov (1827-1917).

Prima conflagrație mondială, de la începutul secolului XX, a fost plătităm cu jetfa de sânge a 103 vingani.

După primul război mondial, Vinga își pierde rangul de oraș, dar primește statutul de centru de plasă în județul Timiș - Torontal. Dezvoltarea Vingăi este întreruptă de izbucnirea celui de al doilea Război Mondial. Pe cele două fronturi de luptă, din rândul vinganilor au murit 42 de militari. Trecând peste ororile acestui dezastru uman, Vinga intră în sfera de influență a ideologiei sovietice și se instaurează dictatura comunistă. Au început confiscările și exproprierile pământurilor "chiaburilor" iar casele cele mai frumoase ale bulgarilor înstăriți și ale avocaților au fost transformate în instituții ale statului. A început prigoana împotriva bisericii catolice, s-a naționalizat fabrica de bomboane și ciocolată Draskovitz, pământurile expropriate au fost preluate de noile întemeiate sistem bolșevice în agricultură (G.A.S. și G.A.C). Intelectualitatea bulgară a luat drumul pribegiei, făclia culturii în Vinga s-a stins definitiv încă din perioada războiului; au rămas doar portul popular bulgăresc (unicat în lume!), tradițiile și obiceiurile, precum și dansurile tradiționale păstrate în popor de la strămoși.

După al doilea război mondial, începând cu anul 1950 au loc reorganizări teritoriale ale României și, ca urmare, Vinga aparține de regiunea Arad (1950-1956) și Banat (din anul 1956 în raionul Arad), iar din anul 1968 aparține de județul Arad.

În anul 1819 a luta ființă satul **Mailat**, prin colonizarea aici a unor grădinari cultivatori de tutun.

Localitatea **Mănăştur** era în 1282 în proprietatea domeniului gintei Cenad, aparţinând comitatului Timiş. În veacul al XIV-lea, satul Mănăştur era în posesia arhidiaconatului catolic al Aradului, fapt atestat de documente din anii 1333-1335. Localitatea era populată majoritar cu români, fapt atestat de menţionarea în anul 1453 a unui district românesc: "districtus valachalis Monostor in comitatu Temesiensi"". Între 1454-1456, localitatea era stăpânită de domeniul feudal Túri. Aşezarea este pomenită şi în acte din anii 1479 şi 1552. În anul 1505 este menţionat castellum Monosthor, o fortificaţie strategică pe linia Mureşului. Între 1512-1514, în mai multe documente este atestat oppidum Monosthor, localitatea având statut de târg. La mijlocul veacului al XVI-lea, în anii 1553-1561, localitatea apare cu numele de Monostorlaka. În anul 1598, satul Mănăştur era în posesia domeniului Tórők. A cunoscut ocupaţia otomană, în cea mai mare parte a secolului al XVII-lea, satul fiind consemnat pe harta lui Marsigli, în anii 1688-1700. În anul 1723, pe harta lui Mercy este trecută localitatea Mînăştur. În anul 1727, satul este atacat de cete de haiduci. În 1797 erariul vinde satul Mănăştur familiei Izdency.

Monumente istorice

Monumentul Sfintei Treimi din Parcul Central**,** ridicat de moştenitorii primarului Francisc Rankov în anul 1899, după proiectul arhitectului Jakab Belloni.

Statuia Sfântului Ivan Neponuk, ridicată de Nicolae Nedeliov în anul 1860. De statuie se îngrijeşte familia lui Iosif Stoianov.

Capela cu statuia Fecioarei Maria din câmpul şcolii nr. 2. Capela s-a construit în 1892, împremuirea şi postamentul au fost făcute în 1982 de către Anton Meskin, iar de capelă se îngrijeşte familia lui Petru Draghinov.

Capela Sfântului Anton de Padova, situată în intravilan la intersecţia drumului naţional DN69 cu drumul comunal DC98, ridicată în anul 1872 de Francisc Smokov. De capelă se îngrijeşte familia lui Francisc Bogdanov.

Capela cu Fecioara Maria şi troiţele pe Drumul Crucii, de la Izvorisc (Drosin, Izvorul Sfânt). A fost domeniu regal şi este un loc de pelerinaj. Locul este încărcat de legende şi în faţa izvorului cu apă este ridicată o cruce în anul 1890 de către secretarul căpităniei oraşului Vinga, josef Schöffer – iscusit vânător.

Capela cu Fecioara Maria din cimitirul comunal ridicată în anul 1975 de familia lui Pavel Lukov- senator.

Troiţa din Valea Ardelenilor, sfinţită în anul 1906 şi dăruită cu fondurile emigranţilor bulgari în oraşul american Altoona. La această troiţă se face primul popas în pelerinaj spre mănăstirea Maria Radna. Această troiţă, ca şi prima troiţă, ridicată în marginea Vingăi, în Valea Ardelenilor din anul 1848, de Bonaventura Puşkov, au fost refăcute, reamenajate şi resfinţite în anul 2004, prin grija inginerului Francisc Draghinov de ,la asociaţia agricolă "*Ceres*".

Evoluţia demografică

Colonizarea Vingăi cu populaţie bulgară este începută şi consemnată încă din anul 1719. Cololnizarea masivă are loc în anul 1737; numărul exact al coloniştilor nu este precizat cu certitudine, dar se prespupune a fi cuprins între 1200 -2100 de persoane. La sfârşitul secolului al XVIII-lea, se stabilesc primii locuitori români în Vinga.

*Vinga***:** 1828 – 3100 locuitori**;** 1833- 3600 persoane; 1850- 4700 suflete; 1895- 5138 locuitori;

Mailat: 1828 – 130 familii; 1851- 903 locuitori; 1869- 1658 persoane; 1880- 1704 suflete; 1890- 2067 locuitori; 1900- 2235 persoane; 1910- 2333 suflete; 1922- 2365 locuitori.

Mănăştur: 1717- 38 familii; 1786- 235 familii; 1828- 368 familii; 1851- 1433 locuitori; 1869- 1789 persoane; 1880- 1661 suflete; 1890- 1965 locuitori; 1900- 1925 persoane; 1910- 1913 suflete; 1922-1825 locuitori.

După al doilea război mondial, populația Vingăi este într-o ușoară scădere. Numărul populației de etnie bulgară, cândva majoritară, a început să scadă drastic, după cum arată statisticile din recensămintele oficiale.

ANUL	Nr. locuitori	Bulgari	Procentaj
1943	4 630	2194	47,38%
1948	4300	1956	45,48%
1956	4137	1798	43,46%
1966	4535	1683	37,18%
1977	4617	1473	31,90%
1992	4172	703	16,85%
2002	4219	508	12,04%
2011	4063	330	8,12%

Scăderea numărului populației de etnie bulgară este un proces ireversibil, ale cărui rădăcini trebuie căutate în politica demografică a țării, natalitate scăzută, migrarea spre orașe, căsătorii mixte, nivelul scăzut de trai la sate față de orașe, asimilarea naționalităților în masa covârșitoare a românilor.

Biserica

Biserica romano-catolică

Imediat după colonizarea masivă a bulgarilor, în anul 1737 și-au amenajat o biserică provizorie, ântr-unul din grajdurile părăsite ale fostului arendaș- baronul Johan von Mohrenfeld. Întrucât în așa –zisa biserică nu încăpea destulă lume, în anul 1742 a început construcția unei noi adevărate biserici, care a fost terminată în anul 1749 și a fost sfințită de episcopul Nikola Stanislavič-conducătorul spiritual al bulgarilor care i-a condus la Vinga. La sfințirea bisericii au luat parte cele mai cunoscute familii nobiliare bulgare: familia Bibič, prin Jakob Bibič – vicecomite al Aradului și consilier regal, precum și Margarita Bibič (născută Tonjanin) – soția lui Jakob Bibič, fondatoare a unor școli și instituții sociale pentru oamenii sărmani din Sântana, Arad și Timișoara; familiile Tonjanin și Andrenin din Arad, familiile Pejačevič și Kneźevič din Slavonia (Croația), familia Prentič din Vințul de Jos, familia Tonjanin din Timișoara. Această biserică, bogat înzestrată cu ornamente scumpe și cu numeroase obiecte bisericești aduse de la Brădiceni, a avut orgă și 3 clopote și a fost închinată Sfintei Treimi.

În anul 1892 se construiește monumentala biserică romano-catolică, cu hramul ”Sfânta Treime”, sfințită în 1892. acest locaș de cult impresionant este considerat ”*catedrala spiritualității bulgare bănățene*”.

Biserica ortodoxă română cu hramul ”Adormirea Maicii Domnului” este construită și târnosită în anul 1926.

Noua clădire a **bisericii creștine baptiste** a fost construită în anul 1996.

Noua clădire a **bisericii penticostale Emanuel din Vinga** a fost construită în anul 2005.

Conform ultimului recensământ al populației comunei Vinga, din 20 octombrie 2011, **populația stabilă după religie** se grupează, astfel: ortodocși – 2498, romano-catolici – 860, penticostali – 271, baptiști – 101, reformați -15, greco-catolici -10, adventiști- 8, creștini după Evanghelie- 6, martorii ,lui iehova – 10 și alții – 280.

Învățământul

Încă de la venirea lor din Oltenia și Transilvania, coloniștii bulgari au ajuns împreună cu preoții și dascălii lor, riidcându-și așezămintele necesare pentru slujirea nevoilor religioase și de educare a populației. Primii dascăli care i-au însoțit – călugării franciscani- au fost și

dascălii comunității. Prima școală înființată în Vinga datează din anul 1742, când episcopul Nikola Stanislavič, alături de călugări învață copiii în limba bulgară.

În anul 1744 ia ființă o școală cu 4 clase, unde, pe lângă limba bulgară, se preda și în limba latină. Ca învățători pot fi enumerați Radu Popovici, Gheorghe Stoikovici, Pavel Petrovici, Gheorghe Nazaradinovici, Gheorghe Suborin. Învățătorii erau plătiți de părinți și erau obligați să ajute preoții în toate slujbele religioase, îndeplinind și funcția de crâsnic, cantor, clopotar, chiar și notari comunali.

În anul 1782 la mănăstirea din Vinga se deschide o școală latină de 4 ani, dar în anul 1784 împăratul Iosif al II-lea decide ca în Ungaria și Transilvania să se utilizeze oficial limba germană în locul limbii latine, iar școala latină din Vinga își încetează activitatea.

Ca rezultat al pătrunderii ideilor Iluminismului, acestea au influențat sistemul de învățământ din epocă, instituțiile publice, contribuind la formarea unei culturi moderne. În anul 1819 în Vinga se construiește o școală modernă cu mijloacele materiale și prin munca voluntară a locuitorilor. Între anii 1830-1840, la școala din Vinga s-a introdus *Abecedarul* lui Petãr Beron, editat (tipărit) în anul 1824. Tinerii își îndreaptă pașii spre școlile superioare din centrele tradiționale ale Europei și revin în localitatea natală în misiuni de conducere și de formare a unor viitori cetățeni utili societății. Dintre cadrele didactice născute în Vinga se pot aminti numele lui jakob Malkin și Nikola Patrișkov. Alți dascăli ai vremii au fost, printre alții, Francz Cserny, Ivan Polkorny, Janos Jelencselk, Georg Reinholtz, Josef Bruner, Janos Letzmajster, Ivan Kosilkov. Tot în această perioadă au apărut dascăli pricepuți care au dat o nouă strălucire limbii bulgare predate în școală: aceștia s-au constituit în *Asociația Învățătorilor din Vinga* – model de organizare și de luptă drepturi pedagogice în învățământul din Ungaria de sud-est. Printre inițiatorii acestei asociații pot fi amintite numele lui Iosif Rill, Anton Dobroslav, Francz Glasz, Rafael Budur și Jakob Smrha – directorul școlii în acea perioadă.

Progresele economice nu au fost posibile fără dezvoltarea învățământului și a culturii în Vinga. Din rândul personalităților care au strălucit în domeniul învățământului, culturii și științei se pot enumera învățătorii Ioan și Leopold Kosilkov (tată și fiu), Rafael Budur, Iosif Rill, Francz Glasz, Anton Dobroslav și Jakob Surha, revoluționarul și garibaldistul colonel Ștefan Dunjov, academicianul Eusebius Martin Fermendźin. Vinga devine centrul cultural al bulgarilor bănățeni, pentru că aici apar primele publicații și manuale școlare în limba bulgară în grai bănățean. De la școala din Vinga s-au ridicat personalități care, în timp, au propovăduit strălucirea ei, au dus faima acesteia departe.

Între anii 1919-1945, în școli s-a predat preponderent în limba română. Conform Legii Învățământului din 3 august 1948, își deschid porțile și școlile unde s-a predat în limbile bulgară și maghiară, dar datorită sistemelor de promovare în școlile superioare, unde examenele se dădeau în limba română, se ajunge ca aceste școli să fie desființate și înglobate în școala românească.

Începând cu anul 1961 își deschide porțile școala medie care devine, ulterior, liceu teoretic. În vremea regimului Ceaușescu, liceul se transformă în învățământ general de 10 ani, apoi de 8 ani. Reînființarea liceului sub titulatura de Grup Școlar Vinga, cu specific economic, s-a făcut în anul 2006. Astăzi, el apare sub titulatura de **Liceul Tehnologic Vinga**. Existența liceului a fost un prilej de mândrie pentru locuitorii Vingăi, dar mai ales pentru foștii elevi ai acestei școli. Din rândul acestora mulți au absolvit studii superioare, ajungând învățători, profesori, scriitori, medici, ingineri, arhitecți, asistenți și alte profesii. Liceul a continuat mai departe tradițiile culturale și sportive ale Vingăi. Tradiția corală a făcut ca în anul 1974 corul liceului să participe la concursul național ”*Scoica de argint*” de la Năvodari și să-și adjudece marele premiu. Ca o personalitate marcantă din istoria școlii din Vinga merită menționată figura învățătorului **Leopold Kosilkov**, ilustru pedagog, sârguincios și talentat, reformator în

procesul de învățământ local, redactor de publicații, care a slujit și în administrația publică locală.

Personalități

Eusebius Martin Fermendžin (1845-1897), preot franciscan, istoric și cronicar al Ordinului Franciscanilor, general definitor al franciscanilor din Europa Centrală și de Est, vizitator general al provinciilor franciscane din Europa și Orientul Mijlociu, arhivar și analist al Ordinului Franciscan, vicar general al ordinului, ales membru al Academiei de Știință și Artă din Zagreb la 9 septembrie 1890. A scris numeroase cărți despre istoria bisericii catolice a popoarelor slave și a vieții religioase a slavilor de sud. Pentru istoria bisericii catolice bulgare el a scris *Acta Bulgariae ecclesiastica ab anno 1565 usque ad annum 1799,* tipărită la Zagreb în anul 1887.

Ioan Fermendžin 1895-1955), redactor de ziar și almanahuri în limba bulgară, funcționar public chiar și primar), cantor (organist) la biserica catolică din Vinga. A lucrat și la Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale 1951-1955), întocmind un fond personal cu documente referitoare la istoria comunității bulgare din Vinga.

Leopold Kosilkov (1850-1940), învățător în Vinga, poet, tarducător, redactor de ziar și almanahuri în limba bulgară, redactor de manuale școlare și cărți, funcționar public în primăria localității. Este considerat ”**deșteptătorul**” scrierii bulgare bănățene.

Ștefan Dunjov (1816-1889), colonel, revoluționar aprig în anii 1848-1849 de partea maghiarilor. Înrolându-se în Legiunea Ungară, a participat la luptele de eliberare și de unificare a Italiei (*Risorgimento),* evidențiindu-se în luptele de pe râul Volturno din 1 octombrie 1860.

Anton Lebanov (1912-2008), poet, publicist, redactor de ziar, avocat, corespondent de presă. A publicat ciclurile de poezii *Amintiri din tinerețe, Lirică de dragoste și Anii jubiliari.* Deși a părăsit fortuit Vinga în perioada celui de-al doilea război mondial, a publicat poemul *Odă pentru Vinga,* în semn de mare prețuire pentru localitatea natală.

Francisc Megjes (1938-2004), cunoscut sub numele de **Francisc Vinganu,** a fost unul dintre poeții moderniști din România. A fost membru al Uniunii Scriitorilor, filiala Arad, și a fost distins cu diferite premii literare pentru creațiile sale.

Petru Talianu (născut în 1938), membru al Asociației Scriitorilor în grai bănățean de Făget. A scris mai ales poezii, în grai dulce bănățean, publicate în diverse reviste literare, a colaborat cu poezii în grai bănățean la emisiunile ”Gura satului” de la Radio Timișoara.

Andrei A. Lillin (1915-1985), profesor, jurnalist, redactor, editor de reviste, publicist, scriitor. A publicat cărți în limba română, dar mai ales în limba germană.

Janos Török (1843-1892), născut în Vinga, ales primar al Timișoarei între 1876-1885, este considerat ”*părintele”* iluminatului electric stradal, Timișoara devenind primul oraș din Europa ca iluminat stradal pe bază de energie electrică. Sub administrația sa, orașul a trăit prima sa perioadă de progres economic și cultural.

Economie

Dezvoltarea agriculturii cu diversele ei ramuri specifice, dezvoltarea atelierelor manufacturiere și a negoțului cu produse agricole, animale cornute și cai, a făcut posibilă realizarea unor case și clădiri care să reflecte sporirea numărului populației și a nivelului de trai al locuitorilor. Producția agricolă a obținut rezultate însemnate datorate noilor utilaje aduse din străinătate. În anul 1870 la Vinga a funcționat o moară mecanică. În 1870 se construiesc judecătoria și hotelul, care a avut și cazinou. Pe lângă hotel, Vinga a mai avut două școli generale, două mori, farmacie, poștă, telegraf, casă de cultură, prăvălii și ateliere.

Încă din anul 1871 s-a terminat construcția căii ferate Timișoara –Arad, cu podul de fier peste Valea Ardelenilor – Vinga intrând astfel în veriga europeană de transport. La 28 octombrie 1878 se înființează formațiunea civilă de pompieri voluntari. Orașul Vinga a avut

un ansamblu coral, club sportiv, asociații agricole, uniune de bresle, serviciu de pompe funebre, orchestră de fanfară.

Începând cu anul 1885 se produc primele sortimente de bomboane de ciocolată, fabrica fiind ulterior preluată de familia Drakovits – a cărrei reputație se răspândește în Imperiul Austro-Ungar, în Europa, America și Asia.

Dezvoltarea economică a Vingăi continuă, în ciuda crizelor economice din Europa din perioada interbelică; producțiile agricole au crescut prin aducerea unor utilaje și tehnologii noi, s-au intenssificat schimburile comerciale, s-au ridicat clădiri din cărămidă și țiglă, iar produsele fabricii de ciocolată cutreieră Europa.

Pe lângă cultura cerealelor tradiționale (grâu, porumb, orz, floarea soarelui), vinganii au rămas renumiți în cultura lintei, tutunului, cânepii și horceagului, dar mai ales cultura arpagicului i-a făcut vestiți în tot Banatul și în Ardeal. Vinganii s-au îndeletnicit și cu viticultura și pomicultura. Zecile de hectare cu vii denumite ”La Măierete” și ”Afară la Vii”, unde se practica viticultura, au fost defrișate complet în perioada comunistă, prin anii 1968-1970.

În anul 1970 s-a construit în păduricea limitrofă a drumului național DN69 Timişoara –Arad un modern motel și restaurant. Pentru ușurarea vieții cetățenilor localității Vinga s-a introdus apa potabilă în anul 1977, fiind deservită de Turnul de Apă. În anul 2004 s-a introdus gazul metan. De asemenea, s-a pornit acțiunea de canalizare a apelor menajere. Ca urmare a limitării unor resurse energetice tradiționale, dar și a necesității de a găsi surse total nepoluante de energie, la Vinga s-a implementat ideea conversiei fotovoltaice a energiei prin amenajarea unui parc cu o suprafață de 3 hectare, cu panouri fotovoltaice – a cărui putere instalată este de 2,2 MWatt. În mandatul actualului edil al comunei Vinga, Negrei Ioan, s-au asfaltat o serie de străzi în Vinga, s-au amenajat și pavat trotuare, s-a amenajat parcul de agrement din câmpul școlii nr. 2, s-au făcut amenajări substanțiale la căminul cultural.

Alte firme apărute în localitatea Vinga după revoluția din anul 1989 sunt: SC IKEM Internațional SRL produce seringi, aparate în industria farmaceutică; SC Smitfield Ferme SRL care se ocupă cu depozitarea cerealelor; SC Narcise Tex SRL care se ocupă cu confecționarea produselor din piele; SC Crenguța SRL face comerț alimentar și SC Stepanescu Prod Team SRL care posedă un atelier de reparații utilaje.

Folclor, tradiții și obiceiuri

S-a păstrat tradiția și cultura comunității bulgare, prin publicațiile apărute (ziare, reviste, alamanahuri, cărți). La loc de cinste a fost orchestra de fanfară, dirijată de capelmaisterul Matei Svoboda. Pentru divertismentul muzical s-au cumpărat diferite instrumente muzicale pentru a învăța copii. Acum se remarcă familii de violoniști din Vinga.

Din strămoși, fiind o componentă a culturii populare a Banatului de nord, la Vinga s-a păstrat sărbătoarea tradițională a **Fărșangulu**i – sărbătoare de iarnă, după Bobotează. Evenimentul are loc înainte de a intra în Postul Mare și ține până la Miercurea Cenușie, când începe postul Paștelui. O altă sărbătoare tradițională legată de venirea primăverii și care coincide cu **Buna Vestire** (25 martie), este celebrată cu bucurie, petreceri, jocuri, amenajări de leagăne (hinte) și vârtejuri (carusel, călușei), precedate de coacere de floricele de porumb și țuică, urmate fiind de mâncăruri din carne de porc (în special cârnați fripți), vin fiert, muzică cu acordeoane și jocuri (horă). Obiceiurile de familie (nunta, înmormântarea), obiceiurile calendaristice sunt asemînătoare tuturor etniilor componente ale localității Vinga și nu diferă ca specificitate.

Portul popular al bulgarilor din Vinga, unicat în țară și pe glob, se diferențiază după vârstă, sex și momentele mai importante din viața lor. Portul femeiesc, mai bogat și mai strălucitor, se clasifică după vârstă, începând cu costumele pentru fetițe până la vârsta de un an, până la cele purtate de femeile bătrâne, de peste 65 de ani. O femeie poartă în viață în total 6 rânduri de costume. Cel mai bogat costum este cel de nevastă tânără, compus din fustă

țesută cu dungi (în bulgară *sukno* sau *pištimalka*), poale (în bulgară *pupolki*), fotă sau șorț (catrință, în bulgară *karligatka*), împodobită cu cipcă (danteklă), cu fir auriu și argintiu, bluze 3 tipuri), cârpă roșie sau batic mare de mătase cu franjuri, părul fiind prins în coc pe cap în ”*șapkă*”, vestă sau laibăr, salbă de galbeni și mărgele, cizme de culoare neagră. În anotimpul călduros, femeile tinere poartă papuci ornamentați cu fir metalic auriu. Pe vremuri, în tinerețe, cizmulițele erau de culoare roșie. La petreceri festive, în special la nunți, de „șapkă” ornamentată cu fir bogat auriu sunt prinse panglici late din mătase, viu colorate. Femeile tinere măritate, la diverse festivități, au ca ornament un pieptar bogat împodobit cu galbeni și dantelă cu fir auriu. În cromatică, la costumul femeiesc se remarcă preferința pentru culorile primare- roșu, albastru, galben, ultima fiind prezentă prin preponderența firului metalic auriu.

Costumul bărbătesc al bulgarilor din Vinga este mai sobru și are mult fir metalic. Este alcătuit din pantaloni albi cu găitane negre, cămașă albă, cravată dublpă cu fir metalic auriu, sacou sau laibăr cu nasturi rotunzi metalici aurii, pălărie împodobită cu cipcă cu mult fir auriu, cizme de culoare neagră. Firul metalic, auriu sau argintiu, are o influență orientală, el regăsindu-se chiar și în portul popular românesc, prin intermediul turcilor, dar și al bulgarilor. Preponderența ornamentelor florale – în special trandafirii, dar și garoafele, predomină în frumusețea portului popular național bulgăresc din Vinga.

Activitatea cultural- artistică până la revoluția din anul 1989 s-a rezumat în programele artistice ale ansamblului de dansuri populare bulgărești, aflate sub îndrumarea unor entuziaști instructori amatori localnici, ca de exemplu Ecaterina Blaga (născută Dermendžin), Petru Dupța, Anton Kosilkov și Petru Herlău. Noul ansamblu încropit după revoluție a preluat și a predat ștafeta tradiției cultural-artistice locale în anul 2002, prin înființarea ansamblului ”*Asociației Bălgărce*” al comunității bulgare. Acest ansamblu a susținut de la înființare numeroase spectacole la festivaluri folclorice în țară și peste hotarele României prin Europa, Asia Mică și Extremul Orient, culegând aplauze și aprecieri deosebite pretutindeni. Ansamblul are în repertoriul său dansuri populare bulgărești bănățene, dansuri populare bulgărești din diverse zone ale României, dansuri populare din Banat și Ardeal, dansuri populare maghiare. El reprezintă un ecuson al comunității bulgare din Vinga și se identifică cu aspirațiile de frumos și bogăție spirituală ale locuitorilor acestei comune.

Începând cu anul 2009, în localitatea Vinga au apărut ansamblul de dansuri și cântece populare românești ”*Liliacul*” și formația ”*Romanes*”, ceea ce denotă că s-a creat un corolar al activității cultural –artistice în comună. Numai prin acest mod de conviețuire în armonie, înțelegere, toleranță și pace a locuitorilor din acest ținut se poate spera înt-un viitor fericit al acestei așezări din vestul țării noastre.

Sport

În domeniul sportului, chiar dacă fotbalul are o veche tradiție în anul la Vinga s-au jucat primele meciuri de fotbal), tenisul de câmp – considerat ”joc de salon” în rândul elitei intelctuale, a fost preluat și ridicat la un înalt nivel competițional de către surorile gemene Lucia și Maria Romanov născute în anul 1959). Aceste tenismene au cucerit titluri naționale la simplu și dublu feminin și au participat la numeroase turnee, peste hotarele țării, în Europa și SUA. Pentru numeroasele titluri de campioane, pentru victoriile și locurile fruntașe atinse la turnee internaționale, fiecare dintre surorile Romanov au primit titlul de ”Maestru al Sportului”. În prezent, ele trăiesc în SUA, la San Diego, cu familiile lor.

Turism

Cele mai importante atracții turistice din **comuna Vinga** sunt: **Biserica romano-catolică** din satul Vinga, construită în stil baroc în anul 1892 și **Parcul dendrologic din satul Mănăștur**, Arad.

Bibliografie

Izvoare

Ehrler, Johan Jakob, *Banatul de la origini până acum (1774),* Timişoara, 1982.

Fermendźin, Eusebius, *Acta Bulgariae ecclesiatica ab anno 1565 usque ad annum 1799*, Editit Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, Zagrabiae, 1887.
Griselini, Francesco, *Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei*, Timișoara, 1984.
Lucări generale și speciale
Andreescu, Tudor, *Chiprovcenii din Muntenia în secolul al XVIII-lea*, în ”Arhivele Olteniei”, anul XV (iul.-dec. 1936), nr. 86-88, Craiova, 1936.
Borovszky, Samu, *Magyarország vármegyei és városai: Temes vármegye és Temesvár története*, Budapest, 1912.
Bălgarska Akademia na Naukite. Institut po istoria, *300 godini Çiprovsko văstanie (prinos kam istoriata na bălgarite prez XVII vek),* Sofia, 1988.
****Dicționar al scriitorilor din Banat*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005.
Duicev, Ivan, *Petăr Parcevici și încercările de eliberare ale popoarelor balcanice de sub stăpânirea turcească*, în vol. ****Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor*, vol. I, București, 1971.
Feneșan, Costin, *Administrație și fiscalitate în Banatul imperial (1716-1778*), Timișoara, 1997.
Glück, Eugen, *Contribuții cu privire la istoria părților arădene în epoca ducatului lui Ahtum,* în ”Ziridava”, nr. VI, Arad, 1976.
Glück, Eugen, *Unele informații provenite din cronicile medievale referitoare la zona Aradului în secolele VIII-X*, în ”Ziridava”, nr. VI, Arad, 1976
Gogâltan, Florin, *Bronzul timpuriu și mijlociu în Banatul românesc și pe cursul inferior al Mureșului. Cronologia și descoperirile de metal*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 1999.
Hoško, Franjo Emanuel, *Euzebije Fermendžin- crkveni upravnik i povjesnik*, Zagreb, 1997.
Iorga, Nicolae, *Negoțul și meșteșugurile din trecutul românesc*, București, 1906.
Juhász Koloman, Schicht Adam, *Das Bistum Timișoara – Temesvar, Vergangenheit und Gegenwart,* Timișoara, 1934 (*Episcopia Timișoarei: trecut și prezent*).
Kara, Gyözö, *Bibics alapitvanj története*, Arad, 1896.
Lanevschi, Gheorghe, *Aradul vremurilor de mult apuse, 1834-1914*, Editura Polis, Cluj-Napoca, 2005.
Lotreanu, Ioan, *Monografia Banatului*, Timișoara, 1935.
Man Vasile, Mihăilescu Dumitru, *Școli arădene*, vol. II, Arad, 2003.
Marton, János, *Emléklap a vingai romai katolikus templom Keletkezése, epitése ésfelszent elésáröl*, Arad, 1892.
Medeleț Florin, Bugilan Ioan, *Contribuții la problema și la repertoriul movilelor de pământ din Banat*, în ”Banatica”, nr.9, Reșița,1987.
*****Meleaguri arădene. Ghid turistic*, Arad, 1972.
Meruțiu, Vasile, *Județele din Ardeal și din Maramureș, până în Banat,* Institutul de Arte Grafice ”Ardealul” , Cluj, 1929.
Miletič, Liubomir, *Izsledvania za bălgarite v sednigradsko i Banat*, Sofia, 1987.
Mureșan, Augustin*, O brățară de bronz descoperită la Vinga, județul Arad*, în ”Ziridava”, nr. XXIII, Arad, 2002.
Negrilă Iulian, Man Vasile, Bianca Negrilă, *Dicționarul scriitorilor arădeni (sec. XIX-XX),* Editura ”Vasile Goldiş” University Press, Arad, 2009.
Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*, Timişoara, 1981.
Radu Petre, Onciulescu Dimitrie, *Contribuții la istoria învățământului din Banat până la 1800*, București, 1977.
****Repertoriul arheologic al Mureșului inferior*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 1999.
Sinescu Gheorghe, Gligor Cornel, *Școala ”Sfânta Ana” din Sântana (1751-2001),* Sântana, 2001.
Spisarevska Ioana, Dimitrov Božidar, Kolav Panto, *Bălgaria i bălgarskata istoria v arhivite na Vatikana Vatikanskata apostoličeska biblioteka XV-XVIII vek*, Sofia, 1988.
Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I A-N, vol. II O-Z, București, 1967.
Suciu, I.D., *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977.
Szentkláray, Jenö, *A Csanád egyházmegyei plébánzak története*, I, Temesvár, 1898.
Szinnyei, József, Magyar irók. Élete *és munkái – Kiadja Hornyánsky Viktor,* XI, Kötet, 7 fiizet, Budapest, 1906.
Telbizov, Karol*, Bălgarski tărgovski kolomii v Transilvania prez XVIII vek*, Sofia, 1984.
Țintă, Aurel, *Colonizările habsburgice în Banat (1716-1740*), Timișoara, 1972.
Țîrcovnicu, Victor, *Istoria învățământului din Banat până la anul 1800*, București, 1978.

Ioan Rancov